

DOI 10.7251/NSK1801001D

УДК 004.738.5-053.5/.6

159.922.8

Прегледни рад

Срђан М. Дамјановић¹

Факултет пословне економије Бијељина Универзитет у Источном Сарајеву

Слободанка С. Дамјановић Гајић

ЈУ Основна школа „Јован Дучић”

ИНТЕРНЕТ И ДЈЕЦА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Апстракт: У овом раду је укратко представљен интернет као глобална рачунарска мрежа. Описана је етика у информационим технологијама као грана филозофије, која се бави моралним правилима, стандардима и принципима за конкретне проблеме. Укратко су представљене друштвене мреже као врста интернет сервиса. Оне првенствено служе за међусобно повезивање корисника. Првобитно су биле намјењене за повезивање одраслих, али сматрамо да их данас више користе млади, а све више и дјеца млађа од 13 година.

Главни циљ рад је да се представе резултати анкете спроведене у четвртој и петом разреду Основне школе „Јован Дучић” у Бијељини. У анкети су питања везана за тему колико и како дјеца користе интернет и друштвене мреже. Кроз овај рад смо желели да укажемо на негативне посљедице, које се дешавају када дјеца сама користе интернет и друштвене мреже. Дали смо и неке препоруке за родитеље и децу, како да се боре против ових негативних појава.

Кључне ријечи: етика, интернет, друштвена мрежа, родитељи, дјеца

Увод

Основа на којој је развијена технолошка основа интернета био је *ARPANET* (*Advanced Research Projects Agency NETwork*), односно истраживачка мрежа за војне потребе Сједињених Америчких Држава. Основни, дијелови интернета постављени су још далеке 1983. године, као затворена мрежа за потребу размјене информација између научника и инжињера, који су радили на пројектима Министарства обране Сједињених Америчких Држава. Од тада се концепција интернета необично брзо мијењала. Прво је то био синоним за електронску пошту, а сада готово сви интернет поистовјећују с његовом најмлађом компонентом *World Wide Web*-ом, чувеним „троструким *W*” (*WWW*), кога понекад зову и само *Web* (Мрежа). Али, оно што је најтеже разумјети јесте да је интернет само привид, утолико што не постоји као организација или као неки суперрачунар, па чак ни

¹ srdjan.damjanovic@fpe.unssa.rs.ba

мрежа рачунара. Основа интернета је договор о заједничком стандарду за повезивање различитих система умрежених рачунара у глобалну мрежу.

Према класичној економској теорији, интернет је немогућ. Нема власника, не доноси (директно) профит, нико га „не одржава”. Надаље, софтвер који омогућава рад интернета, углавном је бесплатан. То се посебно односи на *browsers*, односно програме помоћу којих се прегледавају („претражују”) WWW странице. Уџбеници са друге стране кажу, да ће људи нешто радити, само ако су адекватно финансијски награђени. Међутим, све је то допринос огромног броја професионалних програмера али и малих „хакера” који с весељем шаљу резултате свог самосталног рада на мрежу. Многима је довољна награда то што их сматрају „чаробњацима мреже”.

Да све баш и није ружичасто говоре свакодневне расправе о злоупорабама интернета, као нпр. порнографија, педофилија, разни култови и секте, ширење неприхватљивих идеологија (фашизам, расизам, антисемитизам) и сл. Ту су и упади рачунарских вандала у туђе системе. Такве појаве нипошто нису за потцењивање, али срећом, интернет има своје „одбрамбене механизме”, којима се такве девијације ипак ограничавају. Наравно, највише су изложени млади и дјеца. Као и у реалном друштву, правилни одгој код куће и у школи свакако је први стуб одбране од ових опасности, које пријете из виртуелног свијета интернета. Сљедећа претпоставка за минимизирање ризика је квалитетно образовање, те квалитетно упознавање с интернетом. Иако многи сматрају да знају доста о интернету и ризицима које он носи, сматрамо да сви морамо пуно више да читамо и учимо о овој теми. Увођење наставе информатике као обавезног предмета у основне школе од шестог разреда је добар почетак. Али ово није довољно, већ треба радити на томе да информатика постане обавезан предмет од првог разреда основне школе, као што је то већ случај у неким економски развијеним земљама.

Етика на интернету и друштвеним мрежама

Етика је грана филозофије која се бави анализом одлука и радњи у смислу њихове исправности у датом друштвеном контексту. Као теоретска и практична дисциплина, етика обухвата многа различита питања у информационој технологији и информационим системима, а самим тим и многе различите људе у индустрији и академском животу, како у приватном, тако и у јавном сектору.

Етика се дефинише као обухватање систематске примјене моралних правила, стандарда и принципа за конкретне проблеме. Неки људи вјерују да се етичка дилема јавља кад год одлука или радња има могућност да погорша или побољша добробит појединца или групе људи. Такве дилеме се догађају често, са много сукоба интереса присутних у информатичком друштву. Али, мора се нагласити да оно што није етично не мора неизоставно бити нелегално, а оно што је легално не мора безусловно бити етично. Штавише, да ли се нека радња или одлука сматра етичном зависиће од многих фактора, који томе доприносе, укључујући оне из друштвеног и културног окружења у коме се доносе одлуке и у којима се радња примјењује. Широка примјена информационих технологија и

природа интернета створила је многе прилике за активности, за које неки људи мисле да нису моралне.

Постоје и одређена правила, названа **бонтон на мрежи** (мрежни бонтон), који управља понашањем на интернету. Ова правила нису прописана неким законом у држави, већ су проистекла из препорука великог броја корисника интернета широм свијета. Сада ћемо навести нека од тих правила мрежног бонтона.

Никада немојте да одговарате брзо на провокације на интернету. Мада се „рат увредама” често распламсава на неконтролисаним дискусионим листама, обично се са не одобравањем гледа на њих.

Критикујте идеје, а не људе. Критиковање људи директно преко имена и презимена, неко може да протумачи и као увреду личности. За увреде личности се могу покренути и тужбе пред судом, чак и ако се неко лажно представио на интернету, јер код сваког интернет провајдера се може тачно утврдити адреса, са које је нека увредљива порука послата.

На почетку поруке поздравите особу којој шаљете мејл. Познаници се на интернету обично не персирају. У пословној комуникацији потребно је да персирате онога коме шаљете писмо. Непознату особу или особу којој бисте се иначе обратили са Ви поздравите нпр. „Поштована госпођо Росић” или га ословите титулом ако не знате име примаоца, нпр. „Поштовани професоре”. У случају да вам о примаоцу баш ништа није познато, довољно је започети с „Поштовани”.

У поље „Предмет” („Subject”) свакако упишите наслов поруке. Наслов поруке треба јасно дати до знања о чему се у поруци ради, нпр. „настава у петак” или „списак ученика”. То ће примаоцу помоћи да одреди приоритет читања поруке, јер многи људи данас добијају на стотине мејлова дневно. Ако није уписан наслов поруке многи провајдери такве поруке третирају као нежељену пошту (*spam*), тако да поруке никада и не стигну до примаоца.

Не користите е-пошту за слање личних и повјерљивих података. Информације попут матичног броја, броја личне карте, кућне адресе, броја кредитне картице, корисничког имена и лозинке, итд. не шаљите е-поштом. интернет није сигуран и такви би се подаци (намјерно или случајно) могли злоупотријебити.

Не шаљите ланчана писма (знате она писма у којима се од примаоца тражи да га умножи у одређен број примјерака и пошаље другим корисницима, а ако то не уради да ће му се догодити нешто лоше). Тако нешто је забрањено јер директно утиче на оптерећење интернета и његово загушење. Ланчана писма се користе и као сретство доласка до мејл адреса великог броја корисника, које се затим продају рекламним агенцијама.

Избјегавајте HTML поруке. HTML поруке представљају линкове према неком сајту као на примјер <http://www.ieee.com>. Хакери често управо користе ове линкове у мејловима за слање вируса. Зато многи провајдери такве поруке третирају као нежељену пошту (*spam*), тако да оне никада и не стигну до примаоца.

Увијек будите љубазни, то вас ништа не кошта. Ако вам се и учини да је тон вашег писма мало преуштогљен, барем можете бити сигурни да никога нећете увриједити.

Потпис је обавезан. Обавезно се потпишите на крају поруке, како би прималац одмах знао од кога је добио поруку. Прималац не може увијек да препозна пошиљаоца само на основу мејл адресе или броја телефона. Довољно је нешто једноставно, као на примјер: „Поздрав, Мирко”.

Добро размислите прије слања поруке. Запамтите да ви путем порука које шаљете градите свој углед, али га можете и врло лако срушити. Сваки пут прије слања поруке треба преконтролисати штампарске грешке. Једном када пошаљете поруку ви је не можете више избрисати.

Немојте да „вичете” (куцање порука ВЕЛИКИМ СЛОВИМА је викање). За наглашавање је довољно само једну ријеч написати великим словима, али нема потребе за више.

Немојте да пуштате никакве трачеве о било коме и било чему у шта сами не вјерујете. Примјер једног великог трача код нас је ширење лажне информације, да је писац Добрица Ћосић добио Нобелову награду за књижевност.

Примијените златно правило: понашајте се према другима у сајбер простору на исти начин као да сте им окренути лицем у лице, тј. не радите оно што не желите да и вама раде.

Друштвене мреже су врста интернет сервиса, који се најчешће јавља у облику одређене платформе, веб-странице. Оне првенствено служе за међусобно повезивање корисника. Друштвене мреже су све популарнији начин за комуникацију путем интернета и у све већој мјери замјењују писање мејлова. Они представљају бесплатне сервисе и постале су саставни дио свакодневнице и омогућавају разноврсне видове комуникације са свијетом и могућност властите презентације. Данас постоје стотине оваквих сервиса, а међу најпознатијима су: *Facebook, Instagram, Twitter, MySpace, Orkut, LinkedIn* и многи други.

Geocities је сајт основан 1994. године и претеча је данашњих друштвених мрежа. Дозвољавао је корисницима да креирају веб-странице. Послије овог сајта основан је *SixDegrees* сајт са опцијом за слање *инстант* порука, затим је основан *Classmates, Hi5, Friendzy* и многи други. *Friendster* је прва друштвена мрежа, која је основана 2002. године, послије ње је креирана друштвена мрежа *MySpace*, затим *LinkedIn, Facebook* и *Twitter*. Од свих друштвених мрежа најзаступљенија је друштвена мрежа *Facebook* са око 1,65 милијарди корисника.

Facebook је комерцијална друштвена мрежа, коју је 2004. године основао *Mark Zuckerberg*, бивши студент *Harward*-а. У својим почецима, *Facebook* је био намијењен само студентима Универзитета *Harward*, који су тим путем могли међусобно комуницирати и размјењивати информације. Касније, многи други универзитети, средње школе и велике компаније широм свијета прикључиле су се мрежи.

Facebook је данас постао једно од основних средстава комуникације. У данашење вријеме користе га све генерације, од младих до старих и уједно представља једну додирну тачку и смањује генерацијски јаз. *Facebook* неки

користе као средство за забаву, а неки чак зарађују на њему. Многе компаније приликом запошљавања нових радника прво прегледају *Facebook* профил потенцијалног клијента и на основу објава, односно садржаја објава и фотографија већ могу да стекну одређену слику о тој особи. *Facebook* се може користити како би остали у контакту са члановима фамилије које дуго нисте видјели, пријатељима, можете пратити њихове објаве и тако бити укључени у њихов приватни живот са виртуелног аспекта. *Facebook* може примити неограничен број фотографија и видео клипова. Сам начин регистрација је врло једноставан. Довољно је само посједовати активну е-маил адресу, на основу које тече даља регистрација. Једино дјеца млађа од 13 година не могу отворити свој профил. Али ово је само на папиру. Постоје докази да много дјеце млађе од 13 година прикрива своје праве године, како би отворили профил на *Facebook*-у. Неки то раде уз дозволу и помоћ родитеља. *Facebook* је најавио да ће вјероватно укинути забрану отварања профила за дјецу млађу од 13 година. Процјењује се да ће овај потез привући милионе нових корисника ове друштвене мреже. Стварни њихов мотив за ово је повећање профита, а не борба за дјечија права.

Преваре су увијек присутне у свим сферама живота, а посебно сада. У овом раду желимо да укажемо на огромне размјере превара на друштвеним мрежама, којима су изложени сви корисници. Међутим, сматрамо да су дјеца најрањивија, јер она још увијек нису свјесна могућих посљедица ових превара. У овом раду ћемо навести само неке од превара на друштвеној мрежи *Facebook*:

Facebook phishing странице

Q квиз

FarmVille преваре

Koobface црв

Друге апликације и линкови

Лажне дојаве утакмица

***Facebook phishing* странице**

Један од најубичајенијих начина да *Facebook* рачун постане предмет преваре су једноставне *phishing* преваре. Оне раде на начин да хакер упадне на рачун неког корисника, те онда употреби тај рачун, како би аутоматски поставио линкове на зидове пријатеља тога корисника. Понекад ће послати поруке са садржајем, као што је „Погледајте ову вашу смијешну слику” са линком, који ће вас одвести на лажну *Facebook* страницу за пријаву.

Phishing се углавном пласира преко разноразних *Facebook* страна, догађаја и објава, који воде на лажне веб странице, путем којих се кроз занимљив садржај нешто обећава (Ко ти гледа профил?, Освојите iPhone! итд). У питању су оне странице које имају на први поглед идентичан изглед као оригиналне странице, али им је адреса различита и то обично у једном слову. Уколико корисник не обрати пажњу на саму адресу странице (која изгледа као стандардна *Facebook* страница), а која води до малициозног сајта (лажне *Facebook* странице),

долази до преузимања корисникових података. Корисници који желе да погледају дати садржај морају да оставе свој мејл и лозинку тј. поново да се улогују на *Facebook* налог преко фалсификоване странице за пријаву. На тај начин сервер на коме је формирана лажна страница ће сачувати податке корисника, што представља *phishing*, односно, крађу података неке особе. *Phishing* страница се најбоље препознаје приликом логовања на *Facebook*. Адреса сајта мора да буде <https://www.facebook.com> или <https://www.facebook.com/login>. Уколико није једна од ове двије адресе, у питању је лажна *Facebook* страница и не смије се на њој остављати приступни лични подаци. Примјер једне лажне адресе је <https://www.faceebook.com>.

***IQ* квиз**

IQ квиз превара је постала све присутнија на *Facebook* страници, а они који инсталирају апликације могу очекивати да ће наићи на рекламни оглас. Када кликнете на један од ових огласа бићете преусмјерени на страницу на којој се од вас тражи да одговорите на 10 релативно једноставних питања. Да би видјели резултате квиза морате уписати свој број телефона, што је, наравно, велика грешка. Ваш телефонски рачун ће директно бити оптерећен за одређени новчани износ мјесечно од тог тренутка. Немојте допустити да вам се то догоди и не унесите број телефона на странице ван *Facebook*-а.

***FarmVille* преваре**

Видео игра *Farmville* може се играти само преко *Facebook*-а. Играчи на *Facebook*-у обожавају додатке унутар игара. Ако сте загрижени обожавалац *FarmVille*-а будите на опрезу, јер се неколико злоћудних апликација појавило на *Facebook*-овим новостима. Неке познате су *English Stars Sheep*, *Kung Fu Duck* и *Visit England* преваре. Начин на који можете сазнати да ли су ове апликације преваре је да пређете мишем преко линка. Ако линк који видите не упућује на *Facebook* странице или апликације које нису повезане са *FarmVilleom*, онда се ради о превари. Такође се преваре везане за *FarmVille* појављују у виду виртуелних кредита помоћу којих, на примјер, добијате *Zynga* доларе у *Farmville* апликацији. Многе „кредитне преваре” тражиће од вас да инсталирате апликацију у замјену за *Facebook* кредите, а већина њих неће притом ни „проћи” кроз оригиналну апликацију за играње. Немогуће је кредите ове врсте добити без плаћања, а већина оваквих апликација ће вас одвести на страницу препуну вируса.

***Koobface* црв**

Koobface црв, чије је име изведено из назива највеће друштвене мреже *Фацебоок*, почео је да се шири друштвеним мрежама у јулу 2008. године. Заједничком акцијом *Facebook*-а и *Microsoft*-а крајем 2010. године, демонтирана је

C&C инфраструктура вируса, па се у том тренутку вјеровало да је вирус озбиљно ослабљен и да ће нестати са интернета. Иако *Facebook* интензивно ради на спречавању овог црва, он се још увијек шири. Превара је поприлично једноставна. Током напада корисник ће примити поруку која је наводно од једног од његових пријатеља. Порука ће гласити нешто као „Ангела Меркел пала на степеницама!!! Мораш ово видјети!!! Мој пријатељ те ухватио на скривеној камери!!!” и слично. Уз ову поруку ће бити и линк на страницу, која изгледа као видео на *YouTube*-у. Ако кликнете на видео биће вам понуђена опција да „одмах надоградите свој *Flash player*”, те ће затражити да скинете датотеку у којој се налази *Koobface* црв. Ако скинете и инсталирате датотеку ваш компјутер ће се аутоматски пријавити на *Facebook* и послати сличну поруку вашим пријатељима. Најбољи начин да избјегнете ову превару је да избјегавате све неуобичајене линкове, које нађете на свом зиду или приватним порукама. Такође је битно да никада не скидате датотеке након што кликнете на линк.

Друге апликације и линкови

Хакери и преваранти непрестано унапређују стратегије како би украли туђе шифре и преузели туђе податке. Најбоље је увијек бити на опрезу кад се примјете чудни линкови (препознају се као подвучен текст обично плаве боје) на свом профилу, те избјегавати скидање било каквих датотека које траже. Када добијете ове штетне линкове, обично се од вас тражи да их ви даље прослеијдите својим пријатељима. Ово треба да се избјегава, јер слање ланчаних порука се обично користи као средство за долазак до нових мејл адреса и *Facebook* налога, на које се последице шаљу разне рекламне поруке.

Лажне дојаве утакмица

Овај облик превара се дешава све чешће јер су због лоше економске ситуације у нашој земљи многи окренути играма на срећу и спортским кладионицама. Због тога је овај облик превара узео маха и све је чешћи чак и међу дјецом у средњим и основним школама. Превара функционише по формули 30-10-3. Модел преваре је брз и ефикасан. Основа је отварање лажних профила, најчешће са називима „Сигурне дојаве”, „Дојаве”, „Сигурица”, „Сигуран тип”, „Поуздане дојаве”, „Дојаве Типови”, „Дојаве 10/10”, „Прогнозе, Дојаве, Приједлози” или отварање група и страница са оваквим називима, а које за тематику имају спортско клађење. Као профилна фотографија углавном се користи фотографија на којој се налази велика количина новца, а све у сврху психолошког ефекта на потенцијалну жртву, којој се практично гарантује велика зарада преко ноћи.

Поступак и резултати истраживања

У свакодневним разговорима између родитеља и учитеља често је слједеће питање: Колико дјеца проводе времена за рачунаром и мобилним телефоном? Ово је питање које се често појављује и на интернету, а одговори су врло различити, како у нашој земљи тако и у земљама окружења. Оно што је посебно интересантно да се сваке године мијењају одговори, како се мијењају информационе технологије. Зато смо у јуну 2017. године спровели једно истраживање у четвртог и петом разреду Основне школе „Јован Дучић” у Бијељини. Истраживање је урађено у виду анкете, гдје смо дјеци дали тест са четрдесет питања. Сада ћемо представити добијене резултате, тако што ћемо објединити добијене резултате за више питања.

Првом групом питања жељели смо да дођемо до података, колико дјеце има код куће персонални рачунар, лаптоп рачунар и паметни мобилни телефон. Добијени резултати су приказани у табели 1. Анкета је показала да сваки ученик има или персонални рачунар или лаптоп рачунар или паметни телефон. Овај добијени резултат се не слаже са статистичким подацима, који се често појављују на нивоу Босне и Херцеговине, а у којима се говори да је мали број људи информатички писмен. Анкета потврђује да су наша дјеца данас информатички често напреднија од њихових родитеља.

Табела 1: Колико дјеце има рачунар или паметни телефон

Питање	разред	разред
	4	5
Да ли ученик има персонални рачунар кући?	79%	80%
Да ли ученик има таблет или лаптоп рачунар кући?	75%	43%
Да ли ученик има паметни мобилни телефон?	86%	80%
Да ли ученик има персонални рачунар или лаптоп кући?	96%	90%
Да ли ученик има персонални рачунар, лаптоп или паметни мобилни телефон?	100%	100%

Друга група питања је била посвећена приступу интернету, а резултати су представљени у табели 2. Резултати показују да поред тога што сва дјеца имају данас рачунар или паметни телефон, ипак сви немају приступ интернету код куће. По нама, посебно је интересантан податак да данас велики број дјеце има приступ интернету преко мобилног телефона. Родитељи теже могу да прате шта дјеца гледају на интернету преко мобилног телефона него преко персоналног рачунара.

Табела 2: Приступ интернету

Питање	разред	разред
	4	5
Да ли ученик има приступ интернету код куће на рачунару?	89%	80%
Да ли ученик има приступ интернету на мобилном телефону?	29%	40%

Трећа група питања је била посвећена приступу друштвеним мрежама, а неки резултати су представљени у табели 3. *Facebook* има правило да налог могу да отворе само лица старија од 13 година. Ова анкета је показала да се то правило уопште не примјењује у пракси, јер су нека дјеца отварала своје налоге са само 5 година. Већини дјеце су при отварању налога помогли пријатељи, а само пар дјеце је написало да су им при отварању налога помогли родитељи. Такође, оно што је поражавајући податак је и чињеница да је само 5 ученика написало, да су им родитељи одредили правила за коришћење друштвених мрежа. Родитеље би требао да забрине и податак да већина дјеце има отворено више *Facebook* профила, од чега нека имају од три до пет отворених профила. Отварањем више профила дјеца избјегавају контролу од стране својих родитеља и постају пријатељи често са особама које уопште не познају. Неки ученици су написали да имају од сто до хиљаду пријатеља на својим профилима, а већина дјеце је рекла да имају и пријатеље који су ван територије Босне и Херцеговине. Битан је и податак да велики број дјеце поред *Facebook* профила има отворен и *Instagram* профил. Ово се објашњава чињеницом да су родитељи почели да их прате на *Facebook* профилима, тако да дјеца зато сада бјеже на *Instagram* профил, да би могли међусобно да комуницирају без надзора родитеља. Тако да данас дјеца често предњаче у односу на своје родитеље у знању из неких нових информационих технологија.

Табела 3: Приступ друштвеним мрежама

Питање	разред	разред
	4	5
Да ли ученик има отворен <i>Facebook</i> профил?	61%	63%
Да ли ученик има отворено више <i>Facebook</i> профила?	64%	73%
Да ли ученик има <i>Instagram</i> профил?	32%	60%
Да ли ученик има отворен <i>Facebook</i> и <i>Instagram</i> профил?	25%	50%

Четврта група питања је била посвећена времену које дјеца проводе на интернету, играју видео игре или гледају телевизију, а неки резултати су представљени у табели 4. Резултати приказани у табели 4. представљају средњу вриједност броја сати за све анкетираних ученике. Оно што нас је забринуло су подаци да поједини ученици проводе по 4 сата на интернету, по 6 сати играјући видео игре и да неки по 7 сати дневно гледају телевизију. Оно што је за нас било посебно интересантно док смо обрађивали добијене податке је чињеница да дјеца све мање гледају телевизију, а све више времена проводе играјући видео игре, гледају разне садржаје на интернету или се дописују са пријатељима преко друштвених мрежа. Старији ученици су у анкети навели да су свјесни да проводе пуно времена на интернету, али да не вјерују да ће у будућности смањити то вријеме.

Табела 4. Вријеме проведено на интернету

Питање	разред	разред
	4	5
Колико сати дневно проведете на интернету?	1,17 h	2,02 h
Колико сати дневно играте видео игрице?	0,94 h	1,9 h
Колико сати дневно гледате телевизију?	1,48 h	1,95 h
Да ли сматрате да би требали мање времена да проводите на интернету?	50%	75%

Пета група питања је била посвећена безбједности на интернету, а неки резултати су представљени у табели 5. У овој табели се први пут појављује велика разлика у одговорима, које смо добили од млађих и старијих ученика. Добијени подаци говоре о томе да су старији ученици свјеснији разних опасности, којима могу бити изложени или су већ већ били изложени док су претраживали по интернету или су се дописивали са пријатељима на друштвеним мрежама. Све родитеље би требало да забрину добијени подаци. Анкета је показала да се половина ученика лажно представља на друштвеним мрежама, тако да родитељи нису у могућности да прате шта то њихова дјеца раде док су они на послу. Дјеца објављују фотографије из своје куће, чиме угрожавају безбједност читаве породице. За ментално здравље дјеце је забрињавајући податак, да велики број дјеце сања видео игрице које игра. Посебно нас забрињава податак да је 43% ученика петог разреда изјавило, да је избачено са неке групе на друштвеној мрежи. Ако је ово податак из петог разреда, шта би тек онда могли да очекујемо од ученика деветих разреда? Ту анкету би свакако требао што прије уради у свим нашим основним школама, па ако се потврде ови подаци, онда би требало да се иновирају и наставни планови и програми наставе из предмета Информатике и да се више пажње посвети тематици заштите у информационалним системима, а посебно заштити личних података.

Табела 5. Безбједност на интернету

Питање	разред	разред
	4	5
Да ли на вашем <i>Facebook</i> профилу пише ваше право пуно име и презиме?	54%	53%
Да ли објављујете слике сликане у вашој кући?	18%	40%
Да ли некада сањате да играте видео игру или да сте на <i>Facebook-у</i> ?	21%	30%
Да ли вас је неко вријеђао или вам досађивао преко друштвене мреже?	29%	37%
Да ли сте на <i>Facebook-у</i> нешто прочитали или видјели фотографије које могу да штетиле угледу вашег пријатеља?	4%	20%
Да ли сте на интернету видјели узнемирујуће фотографије?	14%	40%
Да ли Вас је неко избацио из неке групе на друштвеној мрежи?	7%	43%

Закључак

Интернет и друштвене мреже заокупљају пажњу многих истраживања, али и родитеља, учитеља, педагога и психолога. Сваким даном је све већи број дјеце

која постају корисници онлајн друштвених мрежа као што су *Facebook*, *Instagram*, *Twitter* или *MySpace*, или неких других друштвених мрежа (често специјално дизајнираних за дјецу), притом лажно представљајући своје годиште. Истраживање које је спроведено у основној школи показује да већина дјеце данас користи друштвене мреже иако немају 13 година. *Facebook* и *MySpace* захтјевају од корисника да имају најмање 13 година. Међутим, они немају практичан начин да потврде годиште. Многа дјеца лажирају своје стварно годиште само да би добили профил. С друге стране, ова тема је подјелила како јавност, тако и саме родитеље. Док су једни забринути и осуђују овај тренд, сматрајући да прерано кориштење друштвених мрежа може утицати на појављивање интернет овисности и бити штетно по развој дјечијих односа и њиховог психичког развоја, као и то да дјеца кроз друштвене мреже могу постати мете онлајн нападача, други сматрају да су друштвене мреже реалност и потреба и да је употреба интернет друштвених мрежа неизбјежна како за одрасле, тако и за дјецу. Зато предлажемо да се и у нашој земљи настава информатике уведе у основне школе од првог разреда, као у многим технолошки развијеним земљама.

Дилеме постоје и постојаће. Чини се да је исправност одлуке индивидуална за сваког родитеља. Не треба при томе заборавити да није само интернет фактор који представља опасност за сигурност дјеце. Која год одлука да се донесе, не смије се заборавити чињеница да су у питању дјеца и да су родитељи ти који су одговорни за њихове поступке, што од родитеља тражи да непрестано и они уче о интернету и друштвеним мрежама. Узајамна искреност и отвореност са обе стране помоћи ће вам да донесете праву одлуку.

Јер на интернету је будућност већ почела.

Литература

- Дамјановић, С. (2007). Етика на интернету. Бијељина: *Нови Економист*, број 2, стр. 39–42.
- Turban, E., McLean, E. (2007). *Информациона технологија за менаџмент*. Београд: Универзитетски уџбеник.

Srdjan Damjanović

Slobodanka Damjanović Gajić

Internet and Children in the Elementary School

Summary

This paper describes the internet as a global computer network. It elaborates on the ethics relevant in the field of information technologies that are best represented as a branch of philosophy which deals with moral rules, standards, and principles for addressing pertinent concrete problems. In short, social networks are portrayed as a type of internet service. They are primarily used for interconnecting users. While they were initially intended to connect adults, we

believe that they have been more embraced by young people today and as time progresses, more so by children under the age of 13.

The main goal is to present the results of a survey conducted in the 4th and 5th grades in the elementary school Jovan Dučić in Bijeljina, Bosnia and Herzegovina. The survey questions children's use of the internet and social networks. Through this work, we wanted to draw attention to the negative consequences that can arise when children use the internet and social networks without supervision. We also make some recommendations for parents and children, as to how to combat these negative phenomena associated with internet use that young children don't fully internalize or comprehend.

Key words: *etic, internet, social network, parents, children*